

ТАБЛИЦА IV

(пачатковая).

№№ сосен	Адлегласць сасны да сухадолу ў mt	Колькасць вускіх гадавых колаў	Сярэдняя гадавая велічыня росту бялата ў бок у mt	Нахіл дна акраін ба- лота	Лыбіня торфу кляв- сасны ў см	Сярэдняя гадавое на- растанне моу ў см
15	20	22	0,91	0,030	60	27,3
16	30	23	1,30	0,023	70	30,4
17	30	23	1,30	0,020	60	26,1
48	32	23	1,39	0,0170	55	23,9
24	42	22	1,91	0,0166	70	31,8
47	34	20	1,70	0,0162	55	27,5
18	40	20	2,00	0,0160	65	26,1
21	39	21	1,86	0,0140	55	26,2
45	40	21	1,90	0,0137	55	26,2
32	45	21	2,14	0,0133	60	28,8
22	40	21	1,90	0,0130	50	23,8
19	34	21	1,62	0,0130	45	21,4
20	31	24	1,29	0,0129	40	16,7
2	20	16	1,25	0,0125	25	15,6
46	40	23	1,74	0,0125	50	21,8
23	50	24	2,08	0,0120	60	26,0
25	48	19	2,53	0,0115	55	29,0
26	48	18	2,67	0,0115	55	30,8
31	48	21	2,29	0,0115	55	26,2
44	48	19	2,53	0,0115	55	28,9
29	40	22	1,82	0,0110	45	20,5
30	49	21	1,90	0,0110	45	21,4
50	37	31	1,19	0,0110	40	12,9
49	39	20	1,95	0,0100	40	20,0
33	46	23	2,00	0,0098	45	19,6
13	69	24	2,88	0,0094	65	27,1
6	80	27	2,96	0,0094	75	27,8
1	27	23	1,17	0,0083	25	10,9
10	102	21	4,86	0,0083	30	42,9
14	80	25	3,29	0,0083	70	28,0
9	102	20	3,29	0,0083	85	42,5
34	74	21	5,10	0,0081	69	28,8
27	88	21	3,52	0,0079	70	33,3
35	52	30	4,19	0,0077	40	13,3
12	60	24	1,73	0,0075	45	18,8
28	60	20	2,50	0,0075	45	22,5
36	47	22	3,00	0,0074	35	16,0
37	100	20	2,14	0,0070	70	35,0
43	70	27	5,00	0,0064	43	20,9
7	78	18	3,15	0,0054	45	23,6
41	108	15	4,33	0,0055	60	40,0
42	108	30	7,20	0,0055	60	20,6
38	100	27	3,60	0,0045	45	20,5
39	100	14	4,55	0,0045	45	32,2
8	69	10	7,14	0,0044	30	30,0
4	95	20	6,80	0,0042	40	20,0
40	102	23	4,75	0,0039	40	17,4
5	97	25	4,44	0,0036	35	14,0
3	140	24	3,88	0,0032	45	18,4
			5,88			

H. A. Pissarjkov. Der Wuchs des Moosmoores im Forstrevier zu Gorki und der Einfluss der Versumpfung auf den Jährwuchs der Kiefer.

Schlussfolgerung:

1. Die Grösse des Moorbuchses nach den Seiten hin befindet sich in unktioneller Abhängigkeit von der Randneigung des Moorgrundes.

2. Diese Abhängigkeit wird genügend charakterisiert durch die Gleichung der Hyperbel folgender Art:

$$je = 25,37,$$

wo j die Randneigung des Moorgrundes, l—den durchschnittlichen jährlichen Wuchs des Moores seitwärts in Metern bezeichnet.

3. Die Grösse des durchschnittlichen jährlichen Moorbuchses seitwärts schwankt in gen Grenzen von 5,34 bis 0,91 Meter; das Wuchsmaximum entspricht der minimalen Randneigung des Moorgrundes und umgekehrt.

4. Der laufende Jährwuchs der Kiefer für Alter von 15 bis 55 Jahren hat sich unter dem Einflusse der Versumpfung von 1,5 bis 5,5 Mal vermindert.

C. Margelaj.

Да пытання аб штандорце беконных заводаў на Б. С. С. Р.

1. *Асноўныя рысы эвалюцыі сельскае гаспадаркі Беларусі.* Параформенная эпоха, склаўшая умовы спецыялізацыі земляробства Расіі, спосабічала інтэнсіфікацыі сельскае гаспадаркі. Гэтая інтэнсіфікацыя, як вынік параённай спецыялізацыі, закранула і сельскую гаспадарку Беларусі. Праф. М. В. Доўнар-Запольскі, у сваёй працы „Народное Хозяйство Белоруссии 1861-1914 г. г.“, робіць падзел гістарычнага развіцця сельскае гаспадаркі Беларусі ў параформенны перыод на 3 часткі. Першая частка—гэта „эпоха 60-80 г. г.“—эпоха поўнага бытавання рэшткі падданнага права ў умовах паловай абшарніцкай гаспадаркі і першых спроб самастойнага выдзялення сялянскай уласнае гаспадаркі. Другая частка—„эпоха 80-900 г. г.“, эпоха першага руху ў напрамку напалову фэадальнае гаспадаркі. І, нарэшце, трэцяя частка—„эпоха 900 гадоў, эпоха прысьпяшанай капіталізацыі сельскае гаспадаркі“. 1) Капіталізацыя сельскае гаспадаркі расла і ўзмацнілася на развіцці таварнасці, а найлепшым грунтам апошняй была спецыялізацыя. Такім чынам, разумець спецыялізацыя таварнасці і спецыялізацыя сельскае гаспадаркі з'яўляліся сінонімамі. Сельская гаспадарка Беларусі, пачаўшы сваё капіталістычнае развіццё ў 90-х гадох пачула сталеццыз, паступова развівалася і інтэнсіфікавалася ў напрамку спецыялізацыі.

Апошнія можна бачыць з наступных таблічак. (гл. наст. стар.)

За перыод з 1897 па 1916 г. мы маем—1) павялічэнне ўдзельнай вагі беконных інтэнсіўных ужыткаў наогул і 2) павялічэнне непаважнасці і выгану.

1) Паказаная праца ст. 232.

Эвалюцыя ўжыткаў на Беларусі з 1887 па 1917 год. 1).

ГОДЫ.	У %								Усяе.
	Сяцба.	Ралля.	Сенажаць.	Выган.	Лес і кусты.	Неразмарк. па ўжыт.	Усяго ўлюб. най.	Няудобны.	
1887	2,2	27,5	8,4	3,1	39,2	2,1	82,5	17,5	100
1917	2,1	33,0	15,1	4,1	30,3	5,1	89,7	10,3	100

Эвалюцыя палявых культур на Беларусі з 1887 па 1925 г. 2)
(проц. да ўсяе плошчы засева).

Культуры	1887 г.	1901 г.	1913 г.	1917 г.	1920—21 г. г.	1924 г.	1925 г.
	Зернавыя	89,8	85,2	79,6	82,2	85,9	82,7
Бульба	6,7	9,0	12,3	9,5	9,5	10,4	11,3
Трава	0,5	2,6	4,6	1,5	3,6	4,3	

Тут мы бачым паступовае павялічэнне проц. бульбы і траў з аднаго часовага памяншэннем проц. зернавых. Наогул-жа, як з першае табліцы, так і з другой табліцы яскрава відаць умацненне кармавога грунту. Пры гэтым, з працягам часу вырашэнне кармавога пытання ўсё больш сведчыць аб павышэнні інтэнсіўнасці жывёлагадоўлі.

Інтэнсіфікацыя жывёлагадоўлі ішла: 1) па шляху пераважнага развіцця больш інтэнсіўных відаў жывёл (каровы, свінні), аб чым яскрава сведчыць наступная табліца: 3)

Гады	% раб. коні	% раг. жыв.	% авечак (без ягнят)	% свінней (без параст)
1883	100	100	100	100
1900	127	173	166	155
1905-6	116	154	114	127
1913	129	162	130	156

2) па шляху пераходу да больш інтэнсіўных форм, аб чым сведчыць інтэнсіфікацыя ў вырашэнні кармавога пытання. Падобнай эвалюцыі сельскае гаспадаркі БССР спасобічала яе блізкасць да Заходня-Еўрапейскага рынку і мясцовая рыначная кон'юнктура, якая трымалася ўсё закрануты час на ўзроўні даволі спрыяючым развіццю данага напрамку. Для сцвярджэння сказанага даволі прывесці дзве таблічкі па раўнаўчай вышні і росту цен на прадукты жывёлагадоўлі і на збаву.

1) Перспектывым плян НКЗ.

2) Данне Ц.О.К. «Статистич. штогоднік за 23—24 г.».

3) Р. Вонч-Осмоловский. «Эвалюцыя с.х. БССР». Савецкае Будаўніцтва № за 1926 год.

Сярэднія асеньнія цэны ў кап. за пуд. 1)

РАЁНЫ.	Жыта.		Авёс.		Ячмень.	
	1891-900.	1901-10.	1891-900.	1901-10.	1891-900.	1901-10.
Беларусь	67	82	54	68	62	77
Нечарн. паласа	73	89	56	71	68	83
Эўроп. Расія	65	79	52	66	59	70

Па цэнах на зярновае збожжа Беларусь стаіць пасярод узятых раёнаў. Калі-ж мы параўнаем вышыню і ўзрост цен на прадукты жывёлагадоўлі, то будзем мець такі малюнак:

Сярэднія цэны на мясныя прадукты ў кап. за пуд. 2).

РАЁНЫ.	Ялавічына.		Сьвініца.		Сьвіное сала.	
	1891-900.	1901-10.	1891-10.	1901-10.	1891-900.	1901-10.
Прывісяліскія г. г.	387	475	501	611	752	874
Беларусь	271	372	368	495	663	829
Нечарн. паласа	268	368	368	489	555	715
Эўроп. Расія	260	358	331	445	561	719

Цэны на прадукты жывёлагадоўлі зьяўляліся праз увесь час спрыяючымі для развіцця апошняй.

2. *Роля свінагадоўлі ў народнай гаспадарцы БССР.* Такім чынам, агульныя рысы эвалюцыі выразна сведчаць аб жывёлаводным напрамку развіцця сельскае гаспадаркі БССР. У гэтым развіцці даволі віднае месца займала свінагадоўля, удзельную вагу якой можна бачыць з наступнага. Па даных Г. І. Гарэцкага («Народны прыбытак Беларусі» ст. 88, 89 і 118) у частцы нацыянальнага прыбытку, якая належыла да жывёлагадоўлі, на прыбытак ад свінней прыпадала ў 1900 годзе 19,7 проц. і ў 1913—27,0 проц. Па даных народнага камісарыяту фінансаў БССР («Очерки по народному хозяйству и финансам Белоруссии», Минск 1925 г. ст. 42) гадавая прадукцыя ад жывёлагадоўлі за 1923-24 г. г. была роўнай:

Ад забоя	36.589.658 рублёў.
Ад малака і шэрсцы авечай	27.014.792
Ад паўшай жывёлы за скуру	00.724.422
Усяго	64.331.872

Пры гэтым, удзельная вага прадукцыі свінагадоўлі была роўная (ад забоя) 25,706.423 руб., што складала 70,2 проц. у адносінах да кошту прадукцыі ад забоя і 40 проц. да ўсяе прадукцыі ад жывёлагадоўлі. Такім чынам, у развіцці жывёлагадоўлі БССР ідзе паступовае павялічэнне ролі свінагадоўлі. Падобнае развіццё свінагадоўлі выдзяляе Беларусь з другіх раёнаў саюзу, робячы, — як кажа проф. Аганюсі 3), — характар яе жывёлагадоўлі пераходным да Заходня-Еўрапейскага тыпу. Апошняе можна назіраць з наступнае табліцы:

1-2) Абедзве таблічкі узяты з працы С. Ждановіча і А. Ярашчука: «Характарыстыка сельскае гаспадаркі Беларусі» і г. д. Менск 1926 г.

3) («Очерки по экономической географии СССР» ст. 239. Москва, 1924 г.).

Краіны.	Годы.	Колькасць сьвіней.	Сьвіней на 100 дуд.
Злучаныя Штаты.	1924	68.400.000	68,9
Кітай	1916	44.700.000	10,2
Брытанская Індыя	1917	22.895.000	9,1
Нямеччына	1923	17.269.000	25,5
С. С. С. Р.	1924	16.811.000	12,6
Польшча	1921	5.170.000	21,0
Канада	1923	1.105.000	38,5
Паўднёвая Славія	1921	1.370.000	30,0
Вянгрыя	1922	2.470.000	40,0
Данія	1923	2.853.000	90,0
Б. С. С. Р.	1923	1.809.000	12,6

3. *Раёны сьвінагадоўлі ў БССР.* Разнастайнасць умоў сельска-гаспадарчага жыцця ў БССР абумоўлівае разнастайнасць тыпаў сельскае гаспадаркі наогул і яе паасобных галін. Так, у перспектывным плане развіцця сельскае гаспадаркі БССР вызначаецца, што частка нашае сельскае гаспадаркі «даўно стала на шлях інтэнсіфікацыі і даволі хутка развіваецца ў гэтым напрамку,—сюды можна аднесці Меншчыну і Віцебшчыну,—а з другога боку, значная тэрыторыя, якая абмае ўсё Палесся, знаходзіцца на самай нізкай ступені развіцця сельскае гаспадаркі і нарэшце, даволі значная тэрыторыя, якая абмае раён Магілёўшчыны, перажывае пераходны перыяд ад экстенсіўнага да інтэнсіўнага земляробства».

Цяпер, калі мы скарыстаем даныя Ц. С. К. за 1923—24 і 1924—25 г. г. і возьмем у якасці паказчыкаў—1) колькасць сьвіней на 100 гаспадарак, як паказчык гушчынні сьвінога паглоўя і 2) проц. маладняку ад 4-х мес. да 1 году, як паказчык напрамку і інтэнсіўнасці, дык па асобных акругах для 1924—25 г. г. мы будзем мець наступны малюнак:

№	НАЗВА АКТРУГ.	Кольк. сьвін. на 100 гаспад.	% маладняку ад 4-х мес. да 1 году.
1	Бабруйская	290,3	21,2
2	Барысаўская	227,5	27,1
3	Віцебская	139,6	33,2
4	Калінінская	243,6	26,8
5	Менская	317,2	31,7
6	Магілёўская	242,6	25,2
7	Мазырская	235,0	18,9
8	Аршанская	197,1	30,6
9	Полацкая	143,0	33,3
10	Слуцкая	295,0	23,5

Прамакчы пад увагу, што з павялічэннем проц. маладняка ў стадзе звычайна, як большая інтэнсіўнасць сьвінагадоўлі, у сэнсе перанясення кармавой базы з пашы на прадукты палявой гаспадаркі і на адкіды хатняй і малочнай гаспадаркі: так і палаяшэнне самой пароды сьвіней, іх якасцеласці для адкорму, а значыць—палаяшэння тэхнікі сьвінагадоўлі наогул,—мы можам падвысці да вызначэння раёнаў сьвінаводства. Пры гэтым трэба памятаць, што зьмены ў арганізацыйных тыпах сьвінаводства больш за ўсё звязаны з становішчам кармавага пытання ў гаспадарцы. Зьмены ў земляробстве цягнуць за сабою зьмены ў арганізацыі сьвінаводства, бо змяняецца склад і колькасць корму¹⁾. Па даных, паказаных у табліцы, мы можам вызначыць наступныя раёны сьвінагадоўлі ў БССР.

1 *раён.*—раён інтэнсіўнае сьвінагадоўлі,—Менская, Полацкая і Віцебская акругі. Першая з іх мае самую большую лічбу сьвіней на 100 гаспадарак і вялікі проц. маладняку ў стадзе, а дзве астатнія акругі маюць вялікі проц. маладняку, але малы лік сьвіней на 100 гаспадарак. Апошнія тлумачыцца тым, што інтэнсіўная сьвінагадоўля Віцебшчыны і Полаччыны з 1900 годаў, разам са зьменаю ў гэтых акругах тыпу сельскае гаспадаркі, пачала пераходзіць на другі кармавы грунт і выціскацца развіццём малочнае жывёлы, што можна назіраць па зніжэнні вывазу сьвініны з 47 тыс. пуд. 1900—02 г. на 21 тыс. пудоў у 1911—13 годзе²⁾.

Палявая гаспадарка гэтых акруг (Віцебскай і Полацкай) гачала спецыялізавацца ў напрамку тэхнічных культур (лён) і пасеву траў на палёх. І з апошнім шчыльна звязана развіццём малочнай жывёлы. Сьвінаводства, стаўшы на шлях пераходу ад кармоў, атрыманых з палявой гаспадаркі да адкіды малочнае гаспадаркі, зрабілася падпарадкаваным малочнай жывёле і на першых парах згубіла сваю рыначнасць.

Менская акруга па развіццём сьвінаводства стаіць на першым месцы. Кармавыя грунты гэтага раёна зьяўляецца, галоўным чынам, прадукцыя палявой гаспадаркі—зерна і бульба. Рыначнасць сьвінаводства Меншчыны ўвесь час узрастала і далей мае шырокую перспектыву ўзросту на азначаным кармавым грунце, паколькі развіццём палявой гаспадаркі мае ў перспектыве пашыраць пасевы траў, а з тэхнічных культур—бульбу.

Такім чынам, мы маем інтэнсіўны раён з двума падраёнамі: а) Падраён развіцця якога будзе ісьці на грунце кармоў, паходзячых ад малочнае гаспадаркі, па меры яе інтэнсіфікацыі,—сюды ўваходзяць акругі Полацкая і Віцебская і б) Падраён з зярнёва-бульбяна-травяным кармавым грунтам,—сюды ўваходзіць Менская акруга.

2 *раён.*—раён пераходнага тыпу сьвінагадоўлі, абмае акругі: Бабруйскую, Барысаўскую, Калінінскую, Магілёўскую, Аршанскую і Слуцкую. Гэты раён менш інтэнсіўны, чым першы. Раён многэсьвінны, але з малым проц. маладняку ў стадзе. Кармавыя грунты развіцця сьвінагадоўлі тут зьяўляюцца, галоўным чынам, адкіды ад палявой і хатняй гаспадарак. Бульба, з месцамі вялікую ролю іграе і выпас. Наагул-жа гэты раён не зьяўляецца зусім аднародным: паасобныя яго часткі падходзяць да зусім экстенсіўнай гаспадаркі, а другія часткі набліжаюцца да 1 раёну (Меншчына), як, напрыклад, Бабруйская, Слуцкая і Аршанская акругі: Бабруйская, Менская і Слуцкая акругі яшчэ да вайны выявілі сябе, як раёны прамысловага сьвінаводства, а Аршанская, ў павялічэнні сьвінога пага-

¹⁾ Н. П. Макароў „Организація сельскаго хозяйства“ ст. 338.

²⁾ Перспектывы план Н. К. З.

эўропейскага рынку, штандортавала свае тыпы, апошнія пачынаюць рабіць уплыў на штандорт прамысловасці для таго, каб у сваім штандорце яшчэ з большаю сілаю адчуваць уплыў прамысловасці.

Лёкалізаваная сырызна бэконнае прамысловасці (свініны) зьяўляецца толькі адным з штандортных фактараў, якія ўяўляюць сабою нішто іншае, як карысць, якую атрымоўвае тое ці іншае прадпрыемства, дзякуючы таму, што яно знаходзіцца імяна тут, а не на другім месцы.

Гэта карысць кіруючая штандортам, відавочна, складаецца з двух частак: 1) з мажлівасці зрабіць на даным месцы больш танным сабекошт вытвару і 2) зрабіць больш таннай вартасць збыту; інакш кажучы, гэта карысць зьяўляецца ў памяншэнні сабекошту прадукту франкарынак. Сабекошт прадукту складаецца з многіх элементаў, колькасць большага частка з якіх не залежыць ад месцапалажэння:

Частка-ж элементаў вытвару, якія залежыць ад месцапалажэння, у сілу свайго напраўлення штандорцізацыяй не адмоўкавы для ўсіх відаў прамысловасці і вызначаюцца іхнімі суадносінамі ў сабекошце прадукту. У бэконным вытвару мы можам выдзеліць наступныя элементы сабекошту, якія знаходзяцца ў залежнасці ад месцапалажэння прадпрыемства:

1. Страты на спажываемую сырызна і апап.
2. Страты на рабочую сілу.
3. Страты па транспарту сырызны і гатовага прадукту.

Гэтыя элементы сабекошту зьяўляюцца агульнымі, прасторавамі фактарамі, фактарамі, якія ўласныя кожнаму віду прамысловасці. Застаецца разглядаць, у якіх суадносінах рэалізуюцца даныя фактары для бэконнай прамысловасці.

Першы элемент сабекошту бэкону, відавочна, будзе залежаць, у сваёй сырызнай частцы, ад цаны на свіней, а апошняя вызначаецца сабекоштам адкорму.

Вартасць-жа адкорму залежыць, як ад стандарту рацыёнаў, так і ад пароды і ўзросту свіней.

Тэк, па даных Носаўскай дасьледчай станцыі¹⁾ сабекошт прыросту аднаго пуда жывой вагі бэконнае свініны, у залежнасці ад пароды, быў наступны:

Мясцовая свініна	11 руб. 94 кап.
Паўкроўка-мэтэс белай ангельскай з мясцоваю	7 " 41 "
Белая ангельская	4 " 62 "

Па даных-жа Палтаўскай дасьледчай станцыі (И. А. Новиков — „Бэконный откорм“) сабекошт 1 фун. прыросту жывой вагі для свіней розных парод і ўзросту такі:

Узрост	2 м.	9 м.	12 м.
Простая свініна	7 к.	12,5 к.	18 к.
Паўкроўка	5 " "	7,5 " "	8 " "
Белая ангельская	3 " "	8,5 " "	7 " "

Як бачым, чым карацей адкорм, тым больш ён карысны і тым больш чым культурнай пароды свіней. Залежыць сабекошт адкорму і ад варыянтаў у кармовым рацыёне. Напрыклад, Палтаўская дасьледчая станцыя пры-

1) А. Редькин: „Вгодование свиней на мясо (бекон)“.

дэдала досьлед з 4 групамі парасят, на розных вымянтах рацыёну, досьлед цягнуўся 85 дзён і меў такі характар:

Група	Кармовы рацыён на 1 галаву за 85 дзён.	Прырост на 1 галаву	Сабекошт 1 п. прыросту
I	Люцэрня 13 п. 18 фун.	3,5 фун.	7 р. 77 к.
II	„ 12 п. 21 ф. + кукурузы 1 п. 27 ф.	34,5 фун.	2 р. 25 к.
III	„ 13 п. 13 ф. + „ 4 п. 1 ф.	70,5 фун.	2 р. 20 к.
IV	„ 6 п. 6 ф. + „ 6 п. 25 ф.	92,5 фун.	2 р. 15 к.

Усе гэтыя моманты вызначаюць велічыню страт на сырызна і маюць таму вельмі вялікае значэнне.

Прымаючы пад увагу, што: 1) для развіцця бэконізацыі патрэбна прамысловае свінаводства, 2) што простыя свініны для бэкону зусім нягодны і 3) што раён бэконнага свінаводства павінен быць забяспечаны кармамі (зернавымі, травамі, бульбай і адкідамі малочнай гаспадаркі), мы будзем мець толькі адзін раён сырызны, які больш-менш адказвае гэтым запатрабаванням, гэта—раён Меншчыны.

Адначасова тут можна разгарнуць даследчую працу з непасрэднымі энергетычнымі мерапрыемствамі па зніжэнню страт на сырызна, праз памяншэнне свіней і выбару рацыянальных стандартаў адкорму.

У другую частку першага элемента сабекошту (апап) уваходзяць электрычнасць, нафта і дрэвы. Дрэвы складаюць у сабекошце нязначную частку і ў нашых умовах не зьяўляюцца лёкалізаванымі матэрыяламі. Нафта і лёкалізавана, але яна таксама ўжываецца ў нязначным размернах чынам, гэтыя два энергетычныя матэрыялы, у даным выпадку штандортнага значэння ня маюць.

Патрэбнасць у электрычнасці, бязумоўна, павінна быць прадугледжана, але электрычнай энергіі патрабуецца ня надта многа і гэта патрабаванне можа быць задаволена ад гарадской станцыі. Такім спосабам мы вызначаныя матэрыяльны склад¹⁾ сырызны і даволі рухомы энергетычны склад (электрычнасць).

Другім элементам сабекошту бэкону мы маем страты на рабочую сілу. Гэты штандортны фактар (эканомія ў стратах на рабочай сіле), маючы вельмі значэнне ў капіталістычных умовах, па маёй думцы, вельмі паслабляе сваю ролю ва ўмовах сацыялістычнага будаўніцтва наогул і ў прамысловасці для данага віду прамысловасці на Беларусі.

У нас ня такая вялікая тэрыторыя і ня так разнародныя ўмовы, каб склаўся рэзка адрозненны, па сваёй гушчынцы, рынкі на рабочую сілу і каб яны і скараліся, дык тарыфы ЦСПБ і НКП ліквідуюць усякую разніцу ў зарплате. Што-ж датычыцца налічча неабходных рабочых рук, дык іх дзякуючы вялікаму аграрнаму перанасяленню, хапае і на Беларусі.

Можа паўстаць толькі пытанне аб спецыялістскім (сартушчым) кадрам, якім мусіць давацца выпіска з-за межаў, дык зноў-тады мы ў гэтых адносінах, дзякуючы блізкасці да Заходняй Эўропы, лепшыя.

1) Матэрыяльным склад, па Вебэру, азначае месца забывання, як сырызны, так і энергетычны матэрыялы.

умовы, чым больш далёкія ўсходнія часткі саюзу; у сваіх-жа межах Беларускай будзе адчуваць розніцы ўплыву на бэконную прамысловасць з боку страт на рабочую сілу. Такім чынам, эканомія ў стратах на рабочую сілу, як штандортны фактар для бэконнае прамысловасці, адпадае.

Трэцім і самым іалоўным элемантам сабекошту і штандортным фактарам бэконнае прамысловасці будуць страты па транспарту сырызна і гатовага прадукту. Задача тут зводзіцца да таго, каб скараціць сабекошт перавозак, а гэта азначае: знайсці такі пункт для пабудовы заводу, у якім бы сума перавозак была найменшай.

Вызначальным момантам тут будзе велічыня матэрыяльнага індэкса (м. і. завецца: адносіны вагі лэкалізаваных матэрыялаў да вагі прадукту), які вырашае барацьбу паміж штандортным уплывам спажывецкага рынку і матэрыяльным складам (месцам здабычы сырызна). Проф. Т. Брынкман („Dünskie rolnictwo“, —польскі пераклад Rus Kustrelan-ам ст. 85 дае для нармальнага умоў наступнае разьмеркаваньне бэконнае тушы сьвіньні пры жывой вазе ў 170 фунтаў: Убойная вага 130 фунтаў, з якіх на бэкон ідзе 100 фунт. і на другарадныя прадукты 30 фунт. (ногі, галава, косьці), а 40 фунтаў ідзе ў адкід. У процэнтных адносінах да жывой вагі сьвіньні гэта будзе выражацца:

Убойная вага	76,5 проц.
Выход бэкону	58,8
Другарадныя прадукты	17,7
Адкіды	24,5

Далей, прымаючы пад увагу, што 100 фунтаў, якія ідуць на бэкон павялічваюць сваю вагу пасля засолкі і іншае апрацоўкі да 102 фунтаў, мы можам вылічыць матэрыяльны індэкс:

$$\text{Апошні будзе ровен} = \frac{\text{Вага лэкалізаваных матэрыялаў}}{\text{Вага прадукту}} = \frac{170}{102} = 1,6.$$

а гэта азначае: 1) што бэконная сырызна зьяўляецца вагатрацячай (на цалком уваходзячай у прадукт) і 2) што спажывецкі рынак, па сваім штандортнаму уплыву, будзе ровен штандортнаму уплыву матэрыяльнага складу (месца здабычы сырызна) толькі тады, калі перавозачны тарыф на гатовы прадукт будзе ў 1,6 разоў больш перавозачнага тарыфу на жывы сьвіней.

Паглядзім-жа, у якіх суадносінах будзе стаяць кошт перавозкі жывых сьвіней і бэкону па чыгуныц, як аснаўному віду транспарту.

Па спраўках, атрыманых мною на Менскай гарадзкой чыгуначна-станцый, перавозка 80 сьвіней у спецыяльным двух'ярусным вагоне ў Маскву будзе каштаваць 154 рубль, ды станцыя бярэ за страты па 7,5 кап. ад сьвіньні, што роўна $7,5 \times 80 = 600$ руб. Усяго 160 руб.

Прымаючы сярэдняю вагу сьвіньні за 5,5 пудоў, а адлегласьць Масквы роўнай 749 кілёметраў, мы будзем мець — тонна-кілём = $\frac{5,5 \cdot 80 \cdot 749}{62} = 5,42$ 3

к-т., а кошт перавозкі за тонна-кілём = $\frac{160}{5,243} = 3$ кап.

Перавозка малой скорасьцю ад Менску да Масквы вагонам сьцёгна (вандлін) каштуе за тонну 19 руб. 11 кап., а за тонна-кілёметр, від вочна, плата будзе = $\frac{19 \cdot 11}{749} \text{ р.} = 2,5$ кап.

Як бачым, перавозка тонна-кілёметра вандліна, якая сходна з бэконом (тарыфных справак па якому я ня мог знайсці), нават таньней, чым

перавозка жывых сьвіней. Апошнія яшчэ больш павялічвае матэрыяльны індэкс. Калі да сказанага яшчэ дадаць, што перавозка жывых сьвіней мае, апрама платы за праваз, шмат другіх страт (страта вагі, пошасыя страты, праваднікі, кармленьне і г. д.); дык мы будзем мець бязумоўную карысьць ад большага скарачэньня перавозку жывых сьвіней, г. ё. будзем мець памяншэньне сабекошту бэкону. Такім чынам, бэконная прамысловасць у сучасных умовах Беларускай ўяўляе сабою самую простую з усіх Вэбаруўскіх штандортных фігур, а і менна: мы будзем мець простую лінію, на працівалеглых канцох якой будуць знаходзіцца спажывецкі рынак і лэкалізаваны матэрыяльны склад. У спажываньні-ж матэрыялаў мы маем такі выпадак, калі ўлічваецца толькі адзін вагатрацячы матэрыял з матэрыяльным індэксам больш адзінкі, а ў такім выпадку, па тэорыі Вэбара, пункт вытворчасці саўпадае з матэрыяльным складам. Конкрэтнае саўпадзеньне будзе даваць найбольшую эканомію ў стратах па транспарту. На гэтым мы скончым з так званымі, рэгіянальнымі штандортнымі фактарамі агульнага парадку. Цяпер застаецца толькі сказаць некалькі слоў аб спецыяльных штандортных фактарах, якія датычаць і абумоўліваюцца тэхнічнымі альбо іншымі асаблівасьцямі паасобных відаў прамысловасці.

Гэтыя фактары, зьяўляючыся для некаторых відаў прамысловасці вызначальнымі, у даным выпадку ня маюць вялікай вагі. Мы маем толькі адзін з спецыяльных фактараў, — гэта патрэбнасьць у вадзе каля 500—600 ведзер у гадзіну (Праіздство бэконной свинины и бэкона. П. С. Апаляков под редакцией и с дополнениями проф. П. Н. Кулешова. Москва 1926 г.). Гэтая патрэбнасьць у вадзе павінна быць прадугледжана пры пабудове бэконнага заводу, але наогул гэты фактар у даным выпадку ня можа быць вызначальным.

Такім чынам, мы разглядзелі ўсе фактары, якія, у выніку ўзаемнай барацьбы штандортных уплываў, павінны вызначыць штандорт бэконнае прамысловасці ў сучасных умовах Беларускай.

Мы бачым, што з усіх разьледжаных фактараў вызначальным зьяўляецца транспартная арыентацыя, якая без'агаворачна патрабуе пабудовы бэконнае прамысловасці выключна ў раёне рыначнае сьвінагадоўлі інтэнсыўнага тыпу; ці, інакш кажучы, штандорт бэконнае прамысловасці саўпадае з матэрыяльным складам.

Аспрадкам рыначна-інтэнсыўнае сьвінагадоўлі зьяўляецца Менская акруза, а пачэтаму бэконізацыя павінна распачацца ў гэтай акрузе. Месцапрадажэньне заводу павінна: 1) зьяўляцца геаграфічным аспрадкам сырызнага рынку, 2) быць найлепш, пры існуючых умовах, зьвязаным шляхам зносін з сырызнам раёнам, 3) мець мажлівасьць карыстацца такім электрычнаю энэргіяй і 4) мець мажлівасьць карыстацца ў неабходнай колькасьці вадой. Усім гэтым запатрабаваньням найбольш, а мусіць і толькі, адказвае г. Менск.

Далей паўстае пытаньне аб велічыні бэконнага заводу, што на мове штандортнай тэорыі Вэбара завецца нізшай ступенню агломерацыі (концэнтрацыя вытворч. у форме простага пашырэння прадпрыемства). Кожнае прадпрыемства зьяўляецца тым больш рэнтабельным, чым яно больш (да пэўнай мяжы) па разьмеру (лепш скарыстоўваюцца машыны, рабочыя рукі, спецыялісты, крэдыт і інш.), але пашырэнне прадпрыемства абмежавана, ёсьць максымум, за якім страты ад пашырэння робяцца больш,

чым карысьць. Такім чынам, у пытанні агломерацыі мы маем дзве групы фактараў: з якіх—адна спосабнае пашырэнню вытворы,—гэта так званая агломеранцная група (пералічаная вышэй), а другая дзейнічае ў правагаляным напрамку і завецца дэгламеранцымі фактарамі (страты на развозку сьвіней і інш.). Разважаючы аб вялічынні бэк. заводу, трэба кіравацца рэзультатамі ўзаемадзейнічання гэтых дваікага роду фактараў.

Калі мы будзем вымяраць агломерацыі натуральнаю сумою прадукцыі, то мы будзем мець пэўную суму страт на адзінку прадукту, а страты і зберажэнні пры розных ступенях агломерацыі. Адклашчы па абсцысе велічыні бэк. заводу (1—2—3—4... 5), а на вяршыні—зберажэнні, мы атрымаем крывую, вышэйшы пункт якой будзе адпавядаць максимуму прадпрыемства. За мінімум у даным выпадку можна ўзяць завод, перапрацоўваючы 500 штук сьвіней у тыдзень (25—30 тыс. у год), які па даных з практыкі бэконізацыі ў Польшчы (Rolnik Ekonomista. Rok I. 15.VIII, 1926. № 16 артыкул: Wsparcie wywozu bekoniów do Anglii. M. Teodorowski.) зьяўляецца найменш карысным, а максимум, норма і ціна або на номенклатуры сабекошту існуючых заводаў, можна влічыць. Ня маючы пад рукамі ні нормаў, ні номенклатуры, я спыняюся ў гэтым пытанні на выказаных меркаваннях.

Выкажу яшчэ некалькі меркаванняў па пытанні аб поўным вышэнні штандарту бэконізацыі сьвінаводства на Беларусі ў перспэктыве. Усе папярэднія развагі я грунтаваў на сучасных умовах і таму атрымаў штандарт трэба лічыць толькі для гэтых умоў. Як мы ўжо ўстанавілі, конная прамысловасць мае месцам свайго штандарту матэрыяльных складале гэты склад не зьяўляецца чым-та назаўсёды даным, пад уплывам агульнага эвалюцыйнага сельскага гаспадаркі і гаспадаркі краіны наогул, можа зьяўляцца ў другім месце, можа і зусім перамяшчацца, калі ў гэтым будзе воля політыкі дзяржавы. Але ўсё-ж такі, наколькі для пярэвага кіраўніцтва патрэбна перспэктыва, дык з агульнай сумы няўстойлівых эканамічных фактараў можна выбраць найбольш устойлівыя, пры савань да штандартных асаблівасцяў (якія зьяўляюцца больш пастаяннымі) данага віду прамысловасці і пабудавань схэму не на адзін, а колькі будзе патрэбна—бэконных заводаў. Толькі трэба заўважыць, без папярэдняга досьледу, як чыста спецыяльна-зоотэхнічнага (рацыянальнага штандарты адкорму і штандарты бэконнага матэрыялу), так тэхнічна (устаўленьня сувязі паміж кармамі, бэконнага матэрыялу штандарты якасьцю бэкону) і нарэшце—эканамічнага (узгадненне зоотэхнічных і агульных досьледаў, даследаваньне раёнаў і нашых патэнцыяльных мажлівасцяў разьвіцця, характару і разьмеру рынку і г. д.),—без гэтага лага дасьледаваньня ня можа быць сталага вырашэньня штандартнага пытаньня, як найгалоўнейшага пытаньня перспэктывы нашага сацыялістычнага разьвіцця. Пагэтаму, разам з пачаткам разьвіцця бэконізацыі, пачаюць вясціся плянавы досьлед у вызначаным напрамку*).

* Гэтая праца выканана мною пад кіраўніцтвам Г. І. Гарэцкага, чаму я свая абавязкам выказваю яму шчырую і глыбокую падзяку (Аўтар).

А. Дзямідовіч.

Да пытаньня аб арганізацыі Беларускай Цэнтральнай Бульбянай Станцыі.

Арганізацыя Беларускай Цэнтральнай Бульбянай Станцыі выклікае самым жыццёвым. Сьветкай гэтаму зьяўляюцца плошча пад бульбай, нізкая якасьць пасяўнога матэрыялу, ураджай бульбы і шмат іншых прычын. У сучасны момант можна налічыць да трох тысяч сартоў бульбы, з якіх многія выраджаюцца, гібеюць ад розных хвароб, а другія, зноў вывезеныя, больш трывалія ў адносінах да розных хвароб (хваробы выраджэньня і розныя грыбныя хваробы) і найбольш прыстасаваныя да даных глебавых, кліматычных, эканамічных і іншых умоў—займаюць сваё месца.

Ня трэба даказваць, якую значную ролю адыгрывае бульба ва ўмовах сельскага гаспадаркі БССР. Яна зьяўляецца галоўным прадуктам харчаваньня селяніна і яго жывёлы. Бульба дае мажлівасьць селяніну падтрымаць сваю гаспадарку шляхам адкорму сьвіньні на сала і г. д.

У дзяржаўнай прамысловасьці бульба гэтак-жа займае значнае месца, зьяўляючыся незямляным сыром для бровару, бульбяна-цэрачных, папярэдняга, дэкстрынных заводаў і г. д.

Немцы практыкуюць (асабліва ў час імперыялістычнай вайны) сушку бульбы, перапрацоўваючы яе ў т. зв. „хлопья“.

Хлоп'я і мука з іх могуць быць скарыстаны на яду, ідучы на прыгатаваньне яе выключна, ці прыбаўленьнем да мукі пры выпечцы хлеба.

Хлоп'я гэтак-жа маюць вялікае значэньне на корм жывёлы: коня, кароў, сьвіней. Па крухмальных эквівалентах*) Кельнэр раўняе сушаную бульбу да ячменю. Сушаная бульба захоўвае спажывнае значэньне, выкарыстоўваючы як корм скату, бо можа замяняць часткаю ячменю, кукурузы і авёса.

Хімічны склад сухое бульбы і хлоп'яў блізкі да складу кукурузы і авёса**).

	Белок (у % 100)	Жыр (у % 100)	Безазотна-экстр. матэрыял (у % 100)
Сухая бульба	6,4	0,2	70,3
Хлоп'я	6,3	0,2	74,2
Кукуруза	10,1	4,7	68,6
А в ё с	8,5	4,0	62,8

Як відаць з табліцы, кармовая якасьць іх, можна сказаць, роўназначна. Пераварымаць сухое бульбы добра і пры належнай сушцы пазбаўляе страт ад загіваньня; сухая бульба становіцца найбольш транспартабельнай, яна існуецца пры хаванні зімой і г. д.; значэньне яе для насельніцтва і рынку павялічыцца.

* Проф. Д. Н. Пришибников—Картофель, Москва 1920 г.

** Інжэнэр Бабкоу—„Промышленная сушка картофеля“.